

Deze krant deed intensief onderzoek naar Haarlemmer Arnold Noach, die verdacht werd van het verraden van joden. Sierk Plantinga (Nationaal Archief) en Ruud Straatman (Centraal Bureau voor Genealogie) stonden Cees van Hoore, de schrijver van dit artikel, met raad en daad terzijde.

Haarlem en omgeving

'Liet justitie zaak tegen Noach bewust verjaren?'

Cees van Hoore

Haarlem ★ Arnold Noach is in 1946 in Le Havre gearresteerd door de Militaire Politie. Hij werkte daar als jeep-driver voor de geallieerde Amerikaanse troepen. Tijdens de reis naar Nederland, waar hij door de Politieke Recherche moest worden verhoord, wist hij in België te ontkomen.

Het Belgisch Rijksarchief heeft nog de beschikking over documenten waarin een en ander wordt gemoreerd. Op 31 mei 1946 schrijft het Bureau Nationale Veiligheid aan de Inspecteur Generaal van de Veiligheid van de Staat, luitenant-kolonel F.E. Louwage, in Brussel het volgende: 'Moge ik u hierbij signaleren den Nederlander: Noach Arnoldus, geboren te Haarlem 2 januari 1919, alias Pino, Nol of Pino, Arnold, of Feenstra, Jacob, die gedurende de bezetting als agent van de Gestapo in Nederland was. In 1944 week hij uit naar Frankrijk, doch werd na de bevrijding te Le Havre gearresteerd. Onder bewaking van 2 leden van de M.P. zou hij naar Nederland worden overgebracht, doch Noach wist op 15 januari 1946, ongeveer 20 à 30 kilometer voor de Nederlandsche grens, dus op Belgisch grondgebied, uit de rijdende trein te springen. Sindsdien is hij spoorloos. Mocht Noach in België gesignaleerd worden, dan zie ik gaarne te zijner tijd uw bericht

Pieter Johan Faber, die werd verhoord in de zaak Noach.

FOTO ARCHIEF

Hij ontsnapte in België uit een rijdende trein

tegemeet. Hoogachtend, Dr. W.H. van de Sande Bakhuyzen.'

Göttingen

Dat Nol slachtoffers heeft gemaakt is moeilijk te geloven voor zijn zuster Ina, die in de Verenigde Staten woont en zelf in Frankrijk in concentratiekampen heeft gezeten. „Zelfs al was het er maar één geweest, is dat moeilijk te verwerken. Voor maart 1943 benaderde hij me en liet zien dat hij aan de binnenkant van zijn rever een NSB-insigne of een ander Duits insigne droeg. Hij zei dat ik daarmee de oorlog veilig door kon komen. Hij werkte zogenaamd voor de Duitsers, zo vertelde hij me, maar in werkelijkheid voor de ondergrondse. Ik zei hem dat ik het niet vertrouwde en er niets mee te maken wilde hebben." „Toen mijn moeder overleed en er een erfenis moest worden verdeeld, heb ik een oproep laten plaatsen en daarop heeft Nol gereageerd. Zo heb ik hem uiteindelijk gevonden. Hij woonde in Duitsland, in Göttingen, was getrouwd, had kinderen. Hij

had een garage of werkte in een garage. Dit was omstreeks 1977. Ik heb hem daar bezocht en sterk onderzocht. De enige mogelijkheid die ik zie is dat hij vanwege illegaal werk - dat hij onherroepelijk deed - door de Duitsers is gearresteerd en misschien onder marteling namen van joodse onderduikers heeft weggevoerd."

Een bericht van de Stadt Göttingen, afdeling Einwohnerangelegenheiten, brengt uitkomst over Noachs sterfdatum. Het blijkt dat hij de geest heeft gegeven op 19 januari 1998 in Lenglern, een dorpje nabij Göttingen. Hij heeft vanaf 1987 gewoond in de Gartenstrasse 22 in die stad. Er wordt niet vermeld wanneer hij daar is vertrokken.

Na enig telefoneren en schrijven slaag ik erin Noachs eerste vrouw te pakken te krijgen. Ze noemt zich nog steeds Bärbel Noach en vertelt aan de telefoon het volgende: „Hij heeft in het begin van 1960 aan mijn ouders mijn hand gevraagd. Ik ben toen naar de Nederlandse Ambassade in Hamburg gegaan om de papieren voor ons in orde te maken. Toen bleek mij dat hij heel anders heette dan hij mij had verteld. Ik heb hem leren kennen tijdens een fotoreportage voor een bekend automerk, bij welke firma hij werkte. Het huwelijk liep al snel stuk. Hij hield nogal van de vrouwen."

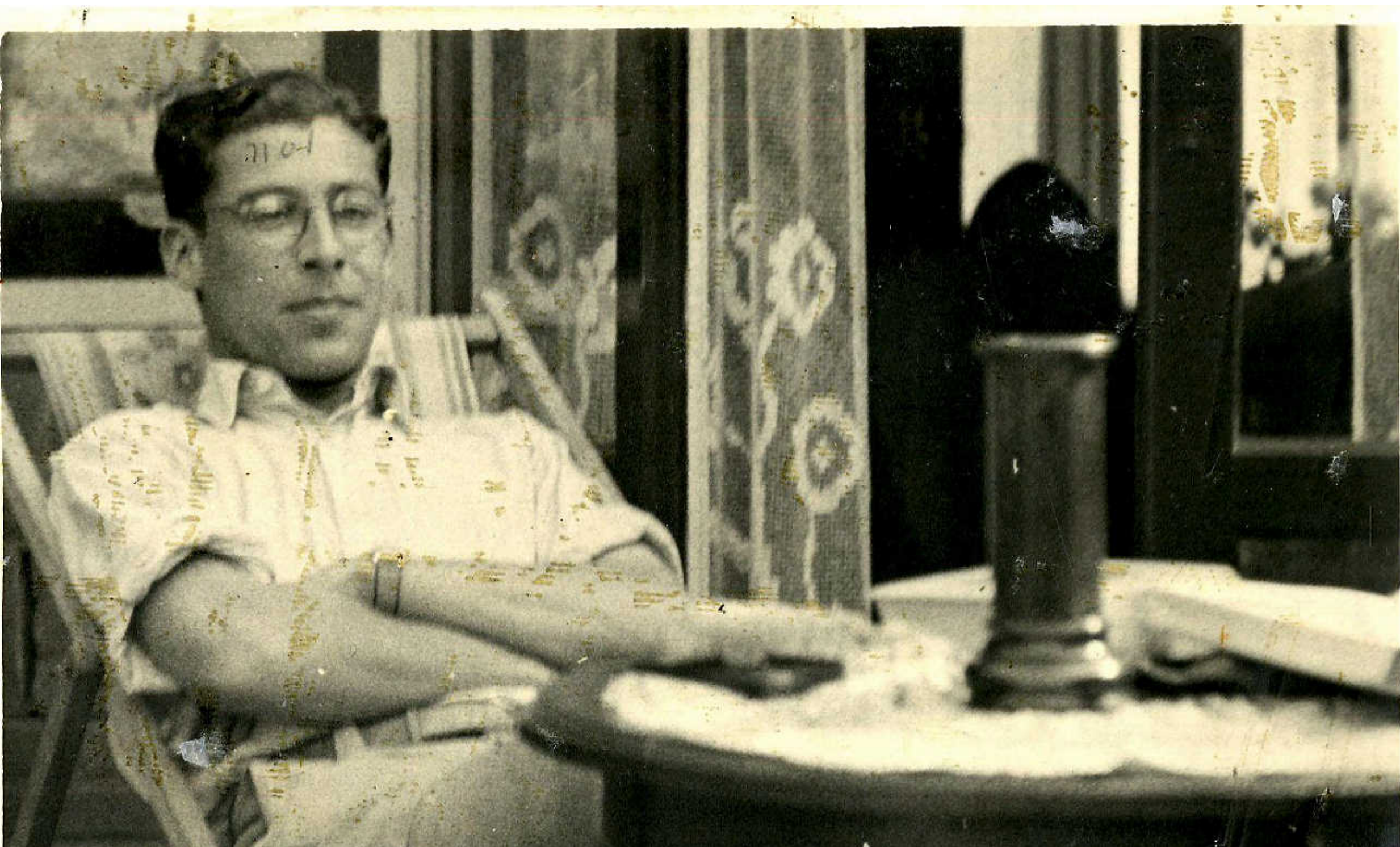
In het CABR-dossier van Arnold Noach bevindt zich een opmerkelijk briefje, in klad geschreven. Het dateert van 13 juli 1962 en is gericht aan het Nederlands Consulaat Generaal in Hamburg. Het gaat over een paspoortkwestie en luidt als volgt: 'In antwoord op uw schrijven van 6 juli 1962 (nr. 20.3060) heb ik de eer u te berichten er geen bezwaar tegen te hebben dat het aan Arnoldus Noach uitgereikte paspoort voor korte tijd ook voor Oostenrijk zal worden geldig gemaakt.'

Op het CABR-dossier van Arnold Noach staan in potlood enkele aantekeningen. Hij wordt daarop getypeerd als 'verrader van joden'. Op 29 januari 1949 staat hij nog gesignaleerd. Voorts blijkt uit de aantekeningen dat de zaak 'voorlopig' wordt geseponoerd.

Op het dossierkaft bevindt zich de aantekening 'verjaard in mei 1969'. Het is merkwaardig dat Noach zelf nooit is verhoord. Het proces-verbaal daarover is niet aanwezig in het dossier. En dat terwijl men toch in 1962, zoals uit het briefje over het paspoort blijkt, wist waar hij zich bevond.

In 1969 werd de zaak als verjaard beschouwd. Het ministerie van veiligheid en justitie bleek ondanks een aantal verzoeken niet in staat om een reactie te geven.

Met dank aan Sierk Plantinga van het Nationaal Archief, Ruud Straatman van het Centraal Bureau voor Genealogie en het Rijksarchief in België.

Arnold Noach, volgens eigen zeggen door de Sicherheitsdienst tot Ariër uitgeroepen.

FOTO UIT DOSSIER CENTRAAL ARCHIEF BIJZONDERE RECHTSPLEGING

'Onderduikers Harmenjansweg verraden'

door Cees van Hoore

Haarlem ★ Waarom is de joodse Haarlemmer Arnold Noach, die werd verdacht van het verraden van een groot aantal in Haarlem ondergedoken joden, nooit gearresteerd en verhoord door de Nederlandse justitie? En dat terwijl men wist waar hij naar toe was gevluht.

Bij de familie Lagendijk uit Bennebroek zit in 1944 het vierjarige joodse jongetje Willem Philip van Naarden ondergedoken. 'Wimmetje' wordt volledig opgenomen in het gezin, dat zeven kinderen telt. Ina Kingma-Lagendijk, een van de dochters uit het gezin Lagendijk, kan zich het knaapje nog goed herinneren: „Mijn vader was gek op die jongen. Maar in maart 1944 liep het ineens fout en stonden er twee mannen aan de voordeur en een bij de achterdeur. Ze hebben toen mijn moeder en het jongetje gearresteerd en naar de Sicherheitsdienst in de Amsterdamse Euterpestraat gebracht." Mevrouw Lagendijk en haar man worden door Willy Lages na een scherp verhoor vrijgelaten. Maar Wimmetje wordt via Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd. Op zijn verjaardag, op 6 maart 1944, gaat hij daar moederziel alleen de gaskamer in.

Henk Slurink, die in Bloemendaal woonachtige leider van een wijdvertakte verzetsorganisatie, heeft nog geprobeerd Wimmetje uit Westerbork te laten bevrijden, maar dat is

'Diverse Joden en andere mensen heeft hij aangebracht' ★ 'Hij was een zeer gevaarlijk individu' ★

mislukt. Over Arnold Noach zei hij tegen de Politieke Opsporingsdienst: „Nol moest worden omgebracht, maar die is toen naar Frankrijk gevluht."

Bevrijding

De moeder van het kleine jongetje, de Amsterdamse Elisabeth Eveline van Naarden-de Jong, spoedt zich na de bevrijding samen met mevrouw Lagendijk uit Bennebroek naar het bureau van de Binnenlandse Strijdkrachten om aan te geven dat haar zoon is weggevoerd. Later verklaart ze tegenover de Politieke Opsporingsdienst: „In augustus 1943 vroeg ik aan Johan Noach, een huisvriend van ons, of hij zich in verbinding wilde stellen met mijn kind, destijds verblijvend bij de familie Lagendijk te Bennebroek. Ik heb hem het adres van mijn kind gegeven en Johan heeft mij eenmaal bericht over mijn zoonje gebracht. Half november is mijn zoonje door de SD bij de familie Lagendijk gearresteerd en naar Westerbork gebracht op vermoeden dat hij van Joodschen bloede was."

De moeder beschuldigt Johan Noach ervan dat hij het adres van haar kind heeft doorgegeven aan zijn broer Nol Noach, die voor de beruchte Haarlemse Inlichtingendienst werkte. Johan laat hen na die beschuldiging weten dat hij 'nog een appeltje heeft te schillen met de

familie.' En hij dient een klacht wegens laster tegen de Van Naardens in. Op 15 oktober 1947 wordt hij door de Arrondissementsrechtbank in Haarlem onvoorwaardelijk buiten vervolging gesteld. De Politieke Opsporingsdienst stelt een onderzoek in naar zijn broer Arnold, die naar Frankrijk is gevluht. Over hem wordt het volgende signalement verspreid. Het luidt als volgt: 'Arnold Noach, geboren januari 1919, gewoond hebbende te Haarlem, Tetterodestraat 95. Heeft een persoonsbewijs ten name van Veenstra. Diverse Joden en andere mensen heeft hij aangebracht. Heeft voorgegeven naar Frankrijk te zijn gegaan, waarvoor hij in het bijzijn van een ander een kaartje naar Cherbourg heeft genomen. Zeer gevaarlijk individu.'

Pieter Faber

Pieter Faber, de broer van de dit jaar gestorven Haarlemse oorlogsmisdadiger Klaas Carel Faber, verklaart na de oorlog, vlak voordat hij de kogel krijgt voor zijn werk als jodenjager en wachtmeester van de beruchte Haarlemse inlichtingendienst, in het CABR-dossier van Arnold Noach (inv.nr. 107315) het volgende: 'Ik heb bij de inlichtingendienst Nol Noach gekend, die ons inlichtingen verschafte. Ik heb met collega's van mij verschillende joden gearresteerd. Ik kan mij herinneren dat in 1943 in

Haarlem een jood is gearresteerd, genaamd Nol Noach. Ik ben niet zelf bij die arrestatie geweest. Na zijn arrestatie heeft mijn collega Smit met Nol Noach een afspraak gemaakt dat hij vrij kon komen als hij ons adressen op gaf waar joden waren ondergedoken. Noach heeft ons verschillende inlichtingen gegeven waar joden waren verborgen. Zoo heeft hij ook een adres opgegeven aan de Harmenjansweg te Haarlem. Op dit adres waren zijn verloofde en aanstaande schoonouders ondergedoken.'

Familie Maas

De onderduikgever in dit geval was de rijwielhersteller Martinus Gerardus Maas, wonende aan de Harmenjansweg 27 in Haarlem. Hij werd na de arrestatie van acht bij hem ondergedoken joden naar Dachau gedeporteerd. Na zijn bevrijding aldaar werd hij, volgens het Vrije Volk van 14 juli 1945, in een ziekenhuis opgenomen. 'Hij woog nog slechts 65 pond. En was zwaar mishandeld.

Wimmetje ging moederziel alleen de gaskamer in

Hoewel hij na de oorlog 30 pond is aangekomen is hij toch op 42-jarige leeftijd overleden. Het stoffelijk overschot is naar Haarlem vervoerd, waar het bedekt met een schat van door buurtbewoners bijeengebrachte bloemen, ter aarde werd besteld op de begraafplaats aan de Kleverlaan. Hij stierf als één van de martelaren uit het concentratiekamp te Dachau.'

De vrouw van Maas, Friskje Catharina Smits, verklaart na de oorlog tegenover de Politieke Opsporingsdienst (POD) dat bij hen inderdaad acht joden ondergedoken zaten: A. Mok en zijn vrouw Netje Mok, de familie Van Tijn, bestaande uit man, vrouw en dochter van ongeveer 22 jaar, Wim Boaz, de verloofde van Lina van Tijn, mevrouw Dr. Abbas en haar dochter uit Amsterdam. „Bij mij kwam Arnold Noach dikwijls over huis en door zijn bemiddeling werd hij, volgens het Vrije Volk van 14 juli 1945, in een ziekenhuis opgenomen. 'Hij woog nog slechts 65 pond. En was zwaar mishandeld.

Wimmetje ging moederziel alleen de gaskamer in

om zelf vrij te kunnen blijven rondlopen.'

Verffabrikant

Pieter Johan Faber verklaart daarover later tegenover de POD: 'Bij mevrouw Maas-Smits te Haarlem hebben Smits, Berkelaar, mogelijk ook Zwart (allen leden van de Haarlemse inlichtingendienst, CvH) en ik 8 joden weggehaald die door de jood Arnold Noach zijn verraden.' Ook zou Nol Noach in Amsterdam een zekere J. Reijendam, een verffabrikant uit Huizen, hebben verlinkt. Reijendam werd door Arnold Noach naar het Centraal Station in Amsterdam gelokt met de mededeling dat hij hem wilde waarschuwen. Daar is hij door twee leden van de SD, onder wie de beruchte Fake Krist, gearresteerd, naar Vught overgebracht en later in Dachau vermoord. Ook Arnold Noach werd gearresteerd, volgens Johan Pieter Faber 'voor de vorm en daarna vrijgelaten'. Tegen zijn broer Hans Noach, die ook aanwezig was, zou Arnold tijdens de arrestatie hebben geroepen: 'Smeer hem!'

Noach is ongetwijfeld gedwongen om joden aan te geven. Maar hij kweert zich wel erg goed van zijn taak. Hij beweerde, volgens een getuige in het CABR-dossier, dat hij door de Sicherheitsdienst tot Ariër was uitgeroepen.

Haarlem en omgeving

'Hij gebruikte 'n valse naam'

door Cees van Hoore

Een brief om inlichtingen aan Carola Noach, een dochter uit Arnolds twee huwelijken, levert interessante informatie op. Ze schrijft: „Mijn vader heeft me nooit iets verteld over zijn oorlogstijd in Holland. Hij vertelde me dat hij op 19-jarige leeftijd, tegen het einde van de dertiger jaren, is weggelopen van huis en naar Amerika is gegaan. Daar heeft hij dienst genomen in het Amerikaanse leger en hij landde in 1944 of 1945 met de Amerikanen in Cherbourg. Van daaruit kwam hij naar Duitsland en vestigde hij zich in Göttingen. Daar trouwde hij met zijn eerste vrouw, Bärbel Noach." „De twee gingen uit elkaar. In 1962 leerde hij mijn moeder kennen en ze trouwden in 1963. Mijn moeder heeft me verteld dat mijn vader in het begin, toen ze elkaar leerden kennen, een valse naam had. Hij noemde zich 'Dalestes' of zoiets. De bijnaam van mijn vader was 'Frenchy' – hij vertelde me dat hij in het Amerikaanse leger zo werd genoemd omdat hij zo goed Frans sprak. Hij heeft meerdere zaken gehad, die zeer goed liepen en we hadden veel geld. Tegen het einde van de tachtiger jaren ging hij failliet. Toen hij stierf had hij geen cent meer."